

محتوای اطلاعاتی سود و زیان جامع و کاندیداهای جایگزین سود

محمدعلی آقایی* رحمان سجادیپور**

تاریخ دریافت: 1391/01/28 تاریخ پذیرش: 1391/03/26

چکیده

از آنجا که برای تصمیم‌گیری اقتصادی استفاده‌کنندگان صورتهای مالی، آگاهی از کلیه جنبه‌های عملکرد مالی واحد تجاری طی دوره ضرورت دارد لازم است کلیه درآمدها و هزینه‌های شناسایی شده طی دوره، مورد ملاحظه قرار گیرد. در راستای رسیدن به این هدف کمیته تدوین رهنمودهای حسابداری و حسابرسی ارائه گزارش جدیدی تحت عنوان گزارش سود و زیان جامع را برای تمام واحدهای انتفاعی لازم الاجرا نمود تا پاسخگوی نیازهای موجود باشد. این مقاله محتوای اطلاعاتی سود خالص، سود جامع و کاندیداهای جایگزین سود را در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بررسی می‌کند. بر اساس استاندارد شماره 6 صورت سود و زیان جامع، علاوه بر سود خالص دوره، سود و زیان تسعیر ارز، سود و زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری‌ها و تعدیلهای سنواتی را شامل می‌شود. انتظار می‌رود گزارش طبقه‌بندی شده سود و زیان جامع، بار اطلاعاتی گزارشهای مالی را افزایش دهد. مربوط بودن سود جامع و کاندیداهای جایگزین سود با توجه به همگونی متغیرهای حسابداری، با داده‌های شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، طی سالهای 1380-1389، به وسیله رگرسیون خطی چندگانه و آزمون والد مورد بررسی قرار گرفت. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که از بین کاندیداهای جایگزین سود، سود خالص به علاوه سود و زیان تسعیر ارز و تعدیلات سنواتی دارای بالاترین محتوای اطلاعاتی می‌باشد و همچنین سود جامع قدرت توضیح‌دهندگی قویتری نسبت به سود خالص دارد. این نتایج با شواهد تحقیقات بیدلوچوی (2006) در آمریکا و کی‌ریداران و همکاران (2009) در کانادا سازگاری دارد.

واژه‌های کلیدی: سود و زیان جامع، سود و زیان تسعیر ارز، سود و زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری‌ها، تعدیلات سنواتی، محتوای اطلاعاتی.

1- مقدمه

اطلاعاتی که به وسیله سیستم حسابداری در قالب صورت های مالی تهیه می‌شود، همواره مورد توجه استفاده‌کنندگان بوده و در تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار می‌گیرد (آقایی، 1390). بر اساس استاندارد شماره 6، شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ملزم به تهیه صورت سود و زیان جامع می‌باشند. انتظار می‌رود افشاء سود جامع و اقلام آن به سهامداران، برای ارزیابی بازده سهام، و به مدیران، برای بهبود تخصیص منابع مالی، کمک نماید. اقلام سود و زیان جامع در کشور های مختلف متفاوت می‌باشد؛ اقلام سود و زیان جامع در ایالات متحده آمریکا و کانادا شامل سود خالص، سود و زیان تسعیر ارز، سود و زیان سرمایه گذاری‌ها، و حداقل بدهی بازنشستگی است (بیدل و چوی، 2006). اما در نیوزیلند این صورت مالی شامل سود خالص، سود و زیان تجدید ارزیابی دارایی‌ها و سود و زیان تسعیر ارز است (استیون، 2000). این اقلام در ژاپن شامل

* دانشیار دانشگاه تربیت مدرس، نویسنده اصلی و مسئول مکاتبات

Aghaeim@modares.ac.ir

** کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه تربیت مدرس.

سود خالص، سود و زیان تسعیر ارز و سود و زیان سرمایه گذاری ها می‌باشد (چونگ و همکاران، 2004) و در بورس اوراق بهادار تهران شامل سود خالص، سود و زیان تسعیر ارز، سود و زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری‌ها و تعدیلات سنواتی می‌باشد (استاندارد ش.6، بند 10). در سال‌های اخیر، چگونگی ترکیب سود جامع، توجه پژوهشگران را به خود جلب کرده است. در این تحقیق محتوای اطلاعاتی سود جامع، سود خالص و مدل‌های جایگزین سود جامع، از نظر مفید بودن افشاء جداگانه اقلام سود و زیان جامع در بورس اوراق بهادار تهران، مورد بررسی قرار خواهد گرفت. بر پایه این حقیقت مطرح که یکی از هدف‌های نهایی گزارشگری مالی، ارائه ارقام سود معنادار و قابل اطمینان، هم برای سرمایه گذاران در جهت کمک به تصمیم‌گیری‌های اقتصادی آن‌ها، و هم برای مدیران، در جهت کمک به مقاصدکنترل داخلی آن‌ها، است (کی جی کوباتا¹ و همکاران، 2006)؛ پرسش‌های این تحقیق به شرح زیر مطرح می‌باشد:

پرسش 1: آیا سود جامع و سود خالص در رابطه با بازده دارای قدرت توضیح‌دهندگی متفاوتی هستند؟

پرسش 2: آیا هر یک از کاندیداهای جایگزین سود، دارای محتوای اطلاعاتی یکسانی می‌باشند؟

با توجه به تغییرات محیط‌های مالی و بازار سرمایه، این تحقیق درباره محتوای اطلاعاتی سود جامع و سایر اقلام سود جامع در بورس اوراق بهادار تهران، به‌منظور بررسی مناسب بودن اقلام کنونی و بالقوه سود و زیان جامع، نتایجی را ارائه می‌کند. همچنین راهنمای باارزشی برای ارزیابی ارزش ممکن اطلاعات حسابداری افشاء شده در بورس اوراق بهادار تهران خواهد بود.

2- مبانی نظری

دیدگاه سود جامع بر مسئله گزارش و نمایش بیشتر از شناسایی و اندازه‌گیری تأکید دارد؛ بنابراین لازم نیست که شرکت‌ها برای گزارشگری سود جامع، اطلاعات مالی جدیدی جمع‌آوری کنند بلکه کلیه اطلاعات لازم موجود می‌باشد. تنها تغییری که به وجود می‌آید در چگونگی ارائه اطلاعات است؛ این اقلام قبل از ارائه صورت سود و زیان جامع در قسمت سایر درآمدها و هزینه‌های سود و زیان یا در ترازنامه گزارش می‌شدند؛ در صورتی که اگر اطلاعات به صورت طبقه‌بندی شده ارائه شود، ارزش این اطلاعات طبقه‌بندی شده می‌تواند به مراتب بیشتر از حالت قبلی باشد (آقایی و مرادی، 1390). اجزاء تفکیک شده سود جامع، اطلاعات خاص اضافی را برای قیمت‌گذاری مجدد در اختیار تحلیل‌گران مالی قرار می‌دهد. (هدگسون² و همکاران، 2007).

سود جامع دارای دیدگاه‌ها موافق و مخالفی می‌باشد. مخالفین، از جمله فوستر (1996)، هال (2002) و...، معتقدند که گنجاندن اقلام تحقق نیافته و غیرمترقبه در سود و زیان، توانایی آن را برای انعکاس دورنمای جریان‌ات نقدی بلند مدت کاهش می‌دهد. از سوی

1. Keiichi Kubota

2. A. Hodgson

دیگر موافقین ، از جمله مایکل اچ ساتن (1993) ، هرست (1998) ، هایکنز (2000) ، بیدل (2004) و سایرین، معتقدند که سود و زیان اندازه‌گیری شده بر مبنای جامع، عملکرد شرکت‌ها را بهتر از سایر اندازه‌گیری‌های سود نشان می‌دهد؛ چون کلیه تغییرات در خالص دارایی‌ها را، که ناشی از منابع غیرمالکانه در طی یک دوره است، دربر می‌گیرد. با توجه به شواهد و نتایج غیر قطعی پژوهش‌های انجام شده در کشورهای مختلف و تحقیقات پرسشنامه‌ای انجام شده در بورس اوراق بهادار تهران، ضروری بود تا درباره سود جامع در ایران، به صورت تجربی، پژوهشی انجام شود. فهمیدن این موضوع که سود جامع و سایر اقلام سود جامع دارای محتوای اطلاعاتی هستند (یانیستند)، راهنمای باارزشی برای ارزیابی ارزش ممکن اطلاعات حسابداری افشاء شده در بورس اوراق بهادار تهران خواهد بود. همچنین تحقیق ما شواهدی برای حسابداری بین المللی و در زمینه مالی فراهم می‌کند.

3- پیشینه تحقیق

بسیاری از تحقیقات حسابداری مبتنی بر بازار سرمایه، ارتباط سود جامع و اقلام آن را با بازده، از نظر محتوای اطلاعاتی، در مقاطع زمانی مختلف، در کشورهای متفاوت، مورد بررسی قرار دادند. هرست و هایکنز³ (1998) در تحقیقی پرسشنامه‌ای، با عنوان "گزارشگری سود و زیان جامع و قضاوت‌های ارزیابی تحلیل گران"، تأثیر نحوه گزارشگری سود و زیان جامع بر تصمیم‌گیری و قضاوت تحلیل‌گران درباره قیمت سهام را مورد بررسی قرار دادند و دریافتند که با افشاء اجزای سود و زیان جامع، توانایی تحلیل‌گران برای برآورد ارزش سهام شرکت افزایش می‌یابد. مینز و مک دانیل⁴ (2000) با استفاده از پرسشنامه، قضاوت سرمایه‌گذاران غیرحرفه‌ای بر نحوه ارائه سود و زیان جامع با اشکال مختلف، یعنی ارائه سود و زیان جامع و ارائه حقوق صاحبان سهام، را بررسی کردند. نتایج تحقیق نشان داد که شکل ارائه اطلاعات، ارتباطی با دریافت و درک اطلاعات سود و زیان جامع توسط کاربران آن ندارد.

کاهان⁵ و همکاران (2000) ارزش اطلاعاتی افشاء جداگانه اقلام سود و زیان جامع (تجدید ارزیابی دارایی‌ها و تعدیل‌های نرخ ارز) را در نیوزیلند، با استفاده از آزمون والد، مورد مطالعه قرار دادند. شواهد نشان داد که افشاء جداگانه تعدیلات تجدید ارزیابی و تسعیر نرخ ارز در صورت حساب تغییرات حقوق صاحبان سهام ضروری نیست. کاناگاتنام و همکارانش⁶ (2004) در پژوهشی سودمندی گزارشگری سود و زیان جامع را در کانادا مورد بررسی قرار دادند. هدف آن‌ها از این بررسی ارزش‌گذاری بازار اجزای "سایر اقلام سود و زیان جامع" بود تا شواهدی مبنی بر مربوط بودن پیشنویس استاندارد سود و زیان جامع فراهم آورند. آن‌ها رابطه بین ارزش بازار سرمایه یا بازده را با اجزای "سایر اقلام سود و زیان جامع"، با استفاده

3. Hirst, D. Hric, and Patrick E. Hopkins

4. Maines, L. and L. McDaniel

5. Cahan, Steve

6. Kanagaretnam K., R. Mathieu

از تحلیل رگرسیون و آزمون F، بررسی کردند تا محتوی اطلاعاتی افشاهای جدید را ارزیابی کنند. نتایج بررسی آنها شواهدی را ارائه کرد که هر یک از اجزای "سایر اقلام سود و زیان جامع" برای توضیح ارزش بازار یا بازده سهام مربوط است. آنها دریافته‌اند که سود خالص برای پیش‌بینی عملکرد آتی شرکت بهتر از سود جامع است.

بیدل و چوی⁷ (2006) در پژوهشی، با عنوان "سودمندی سود و زیان جامع"، مربوط بودن سود جامع را برای تصمیم‌گیری، با استفاده از تحلیل رگرسیون، مورد مطالعه قرار دادند. نتایج تحقیق آنها در زمینه تعاریف گوناگون سود نشان داد که برای محتوای اطلاعاتی، تعریف سود جامع، طبق بیانیه شماره 130 هیئت تدوین استانداردهای حسابداری مالی آمریکا، بر سود خالص و سود جامع برتری دارد. استیفن و همکاران (2007) در تحقیقی در اتحادیه اروپا به مقایسه مربوط بودن سود عملیاتی، سود خالص و سود جامع برای سرمایه‌گذاران، با استفاده از تحلیل رگرسیون، پرداختند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اول اینکه سود جامع دارای کمترین ارتباط نسبت به سایر سودها بوده است، دوم اینکه جمع سایر اقلام سود جامع بعد از سود خالص دارای محتوای اطلاعاتی است و سوم اینکه ارائه سود و زیان جامع باعث شفافیت صورت‌های مالی می‌شود.

کی ری داران و همکاران (2009) با توجه به الزام شرکت‌های کانادایی به ارائه صورت سود و زیان جامع با سه هدف همسان‌سازی گزارش شرکتها، مفیدتر شدن اطلاعات برای استفاده کنندگان و تغییر هماهنگی با سایر کشورها در حرکت به سوی حسابداری بر اساس ارزش، به بررسی نتایج اجرای این استاندارد، با استفاده از تحلیل رگرسیون، آزمون F و والد، در کانادا می‌پردازد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که رابطه سود جامع با بازده بسیار قوی‌تر از سود خالص در ارتباط با بازده و ارزش سهام است.

لوئیس⁸ (2003) در تحقیق خود تعدیلات تسعیر ارز را با مدل رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل اقتصادی قرار داد و همچنین رابطه بین تغییر ارزش شرکت و تعدیلات تسعیر ارز را برای نمونه‌ای از شرکت‌های چند ملیتی بررسی کرد و در این تحقیق یکی از اجزای اصلی سود و زیان جامع، یعنی تعدیلات تسعیر ارز، مورد توجه قرار گرفته است. نتایج پژوهش نشان داد که تعدیلات مثبت تسعیر ارز با زیان کاهش ارزش، به جای افزایش ارزش، رابطه دارد. همچنین دریافت که رابطه منفی بین تعدیلات تسعیر ارز و تغییر در ارزش، عمدتاً مربوط به آن دسته از شرکت‌هایی است که کاربر هستند.

عرب مازار یزدی و رادمهر (1382)، با انجام بررسی پرسشنامه‌ای، نظر کاربران و جامعه دانشگاهی حسابداری را در خصوص تک تک اجزای صورت سود و زیان جامع جویا شدند. همچنین نقطه نظرات آنها را درباره ضرورت طرح این اجزا در یک صورت جداگانه مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق نشان داد که از دید جامعه مورد بررسی، افشاء تک تک اجزای صورت سود و زیان جامع در گزارشگری سازمانی ضروری است ولی ارائه این اجزا در یک صورت جداگانه،

7. Bidele, Choi

8. Louis, H

مانند صورت سود و زیان جامع، ضروری نیست. مجتهدزاده و م‌ؤمنی (1382)، در یک بررسی پرسشنامه ای، تأثیر ارائه صورت سود و زیان جامع بر تصمیم‌گیری‌های استفاده‌کنندگان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج این تحقیق نشان داد که استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی در تصمیم‌گیری‌های خود از مؤلفه‌های کارآیی مدیریت، بازده سرمایه‌گذاری و پیش‌بینی جریان نقدی آتی استفاده می‌کنند. ارائه صورت سود و زیان جامع بستری فراهم می‌کند که این مؤلفه‌ها مورد ارزیابی قرار گیرد، در نتیجه عامل مؤثری در تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان به‌شمار می‌رود.

3- روش پژوهش

به دلیل اینکه نتایج حاصل از پژوهش می‌توانند در فرآیند تصمیم‌گیری مورد استفاده قرار گیرد، این پژوهش، از لحاظ هدف، کاربردی است. همچنین این پژوهش، از لحاظ ماهیت، توصیفی - همبستگی است؛ زیرا در این نوع پژوهش‌ها، محقق به دنبال ارزیابی ارتباط بین دو یا چند متغیر است. به منظور آزمون فرضیه‌های پژوهش از مدل‌های رگرسیون چندمتغیره و آزمون والد استفاده شده است.

3-1 - فرضیات تحقیق

از آنجا که انتظار می‌رود گزارش طبقه‌بندی صورت سود و زیان جامع بار اطلاعاتی گزارش‌های مالی را افزایش دهد و با توجه به شواهد و نتایج غیرقطعی پژوهش‌های انجام شده در کشورهای مختلف، فرضیه‌های زیر در مورد سود و زیان جامع مطرح می‌باشند:

فرضیه 1: قدرت توضیح‌دهندگی سود جامع و سود خالص در تعیین بازده سهام تفاوت معناداری دارد.

فرضیه 2: بین محتوای اطلاعاتی، کاندیدهای سنجش سود حسابداری تفاوت معناداری وجود دارد.

در فرضیه‌های بالا مربوط بودن محتوای اطلاعاتی سود و زیان جامع، سود و زیان خالص و کاندیدهای جایگزین سود بررسی می‌شود. منظور از محتوای اطلاعاتی این است که آیا یک متغیر می‌تواند اطلاعاتی به بازار و استفاده‌کنندگان ارائه نماید که سایر متغیرها آن را ارائه نکنند. در صورتی که هر یک از اقلام موجود در صورت‌های مالی، از جمله سود جامع، بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران تأثیرگذار باشد، می‌توان اظهار کرد که آن صورت مالی دارای محتوای اطلاعاتی است. از آنجا که تغییرات بازده سهام به عنوان عکس‌العمل سهامداران به اطلاعات محسوب می‌شود، زمانی می‌توان گفت که اطلاعات بر تصمیم‌های سهامداران تأثیر گذاشته است که تغییرات آن اطلاعات با تغییرات بازده ارتباط داشته باشد. هرچه این ارتباط بیشتر باشد، می‌توان ادعا کرد که محتوای اطلاعاتی آن بخش، از دیدگاه سهامداران و سرمایه‌گذاران بیشتر است. برای آزمون چنین فرضیه‌های باید از مدل‌های استفاده کرد که به نوعی تغییرات متغیرهای مستقل را با بازده سهام شرکت‌ها، در بازار مربوط می‌کند. از سوی دیگر با توجه به ماهیت متغیرهای مستقل و شباهت و همبستگی آن‌ها، از تحلیل رگرسیون برای داده‌ها استفاده می‌گردد. تحلیل

رگرسیون الزاماً بیانگر حالت علیّت نمی باشد. بنا به گفته کنرال و استوارت (1977)، "یک رابطه آماری هر چند قوی و واضح، هرگز نمی تواند پایه رابطه علی قرار بگیرد. ایده های ما از علیّت باید خارج از حیطه آمار حاصل شود". از سوی دیگر در تحلیل رگرسیون، محقق برخلاف تحلیل همبستگی، که هدف اولیه آن اندازه گیری درجه یا میزان خطی بین دو متغیر است، اساساً بدنبال آن است که یک متغیر را بر اساس مقادیر ثابت متغیر یا متغیرهای دیگری تخمین زده یا پیش بینی نماید (گجراتی، 1379).

3-2 - جامعه آماری و دوره زمانی

سال 1380، که از این تاریخ شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار ملزم به ارائه صورت سود و زیان جامع شدند، به عنوان شروع دوره مطالعه قرار گرفت. بنابراین دوره زمانی تحقیق از ابتدای سال 1380 تا پایان سال 1389 در نظر گرفته شده است. جامعه آماری در این تحقیق، مجموعه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. البته شرایط خاصی مد نظر محقق بوده است که احراز این شرایط توسط شرکتها، برای انجام بررسی آماری، ضروری می باشد. این شرایط به شرح زیر می باشد:

- 1) شرکت نباید در این فاصله تغییر دوره داشته باشد.
- 2) شرکت نبایستی در طول دوره تحقیق دچار توقف شده باشد.
- 3) دسترسی لازم برای صورت های مالی شرکت وجود داشته باشد.
- 4) شرکت حداقل یکی از متغیرهای سود جامع را داشته باشد.
- 5) نمونه شامل شرکت های سرمایه گذاری و خدماتی، از جمله بانکها، نمی باشد.

در این تحقیق نمونه گیری صورت نگرفته است بلکه به روش حذفی شرکتها مورد مطالعه قرار گرفته اند و از بین جامعه آماری انتخاب شده اند. در نتیجه فرآیند ذکر شده با توجه به شرکت های و سال های مالی آنها و نحوه انتخاب شرکتها، در مجموع از اطلاعات 99 شرکت و با در نظر گرفتن سال مالی 653 شرکت-سال مورد بررسی قرار گرفته است.

3-3- متغیرهای مورد مطالعه

در مطالعاتی که پیرامون محتوای فزآینده اطلاعات به عمل می آید، معمولاً متغیرهای مورد نظر در یک تابع رگرسیون یک یا چندمتغیره، خطی هستند و ارتباط این متغیرها و بازده سهام شرکتها را مورد بررسی قرار می دهند. توجه شود که برای نرمال کردن داده ها، تمام متغیرهای مستقل با توجه به ارزش دفتری جمع دارایی ها مورد تعدیل قرار گرفته اند.

متغیرهای مورد استفاده در این تحقیق و منابع کسب آنها در جدول شماره 1 مطرح شده است:

جدول 1- متغیرهای اصلی تحقیق

عنوان	معادل لاتین	علامت اختصاری	منبع	نوع متغیر
سود و زیان خالص	Net Income	NI	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مست قیل
سود و زیان تسعیر ارز	Foreign Currency Translation	FCT	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مست قیل
سود و زیان تحقق‌نیافته سرمایه‌گذاری‌ها	Unrealized gains/losses on Securities	SEC	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مست قیل
تعدیلات سنواتی	Annual Adjustments	AA	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مست قیل
سود و زیان جامع	Comprehensive Income	CI	صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه	مست قیل
بازده سال t	Annual Return	$R_{i,t}$	نرم افزار ره آورد نوین	وابسته

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

با توجه به اینکه متغیر وابسته تحقیق، بازده می باشد، نحوه محاسبه بازده را تشریح می‌کنیم. بازده عبارت است از نسبت کل عایدی (ضرر) حاصل از سرمایه‌گذاری در یک دوره معین به سرمایه ای که برای به دست آوردن فایده، در ابتدای دوره، مصرف گر دیده است. برای محاسبه بازده سهام شرکت‌های عامل افزایش سرمایه، منبع افزایش سرمایه و زمان افزایش سرمایه مد نظر قرار گرفته شده است. در صورتی که افزایش سرمایه از محل اندوخته‌ها، مطالبات و آورده نقدی سهامداران باشد:

$$R = \frac{(1 + \alpha_1 + \alpha_2)(P_1 + D) - P_0 - \alpha_1(1000)}{P_0 + \alpha_1(1000)} \quad (1)$$

R : بازده

P_1 : قیمت پایان دوره

α_1 : درصد افزایش سرمایه از محل مطالبات و آورده نقدی
 P_0 : قیمت ابتدای دوره

α_2 : درصد افزایش سرمایه از محل اندوخته‌ها
 D : سود تقسیمی هر سهم

به پیشنهاد بیدل و همکاران (2006)، برای هر متغیر، متغیر سال قبل آن به عنوان متغیر کنترلی در نظر گرفته شده است. این یک نشانه اطلاعاتی است که در مورد متغیرهای حسابداری در تحقیقات گذشته استفاده شده است.

4- آزمون فرضیات پژوهش

آزمون مربوط بودن محتوای اطلاعاتی سود خالص⁹ (NI) در مقابل سود جامع¹⁰ (CI) به وسیله دو معادله، که در پایین آمده است، انجام می شود. در این معادله ها متغیر وابسته بازده سهام می باشد و متغیر مستقل در معادله اول و دوم به ترتیب سود خالص و سود جامع، بر اساس استاندارد شماره 6، می باشد. متغیرهای یک دوره قبل به عنوان متغیر کنترلی در معادله رگرسیون آمده اند.

(1) :

مدل

$$R_i = \alpha + \beta_1 NI_t + \beta_2 NI_{t-1} + \varepsilon_t$$

(2) :

مدل

$$R_i = \alpha + \beta_1 CI_t + \beta_2 CI_{t-1} + \varepsilon_t$$

برای مربوط بودن محتوای اطلاعاتی از آماره والد¹¹ استفاده می کنیم (هوتلینگ، 1940). این آزمون بر مبنای آزمون آماره های، که در اصل به وسیله والد ایجاد شده بودند، انجام می شود. انتخاب بهترین مدل از طریق مقایسه مقادیر ضریب تعیین R^2 انجام می شود. ضریب تعیین به عنوان مهمترین معیاری است که با آن می توان رابطه بین متغیر x و y را توضیح داد. اگر $y_1, y_2, y_3, \dots, y_n$ مشاهدات $\bar{y}$ میانگین مشاهدات باشد، آنگاه انحراف مشاهدات حول میانگین برابر $\sum (y - \bar{y})^2$ خواهد بود. از سوی دیگر انحراف بین مشاهدات و برآورد آن به وسیله

$\sum (y - \bar{y})^2$ نشان داده می شود. حال نسبت $\frac{\sum (y - \bar{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2}$ را در نظر می گیریم. مقدار

$r^2 = \frac{\sum (y - \bar{y})^2}{\sum (y - \bar{y})^2}$ که معرف ضریب تعیین (r^2) می باشد، نشان دهنده توانایی خط

رگرسیون در نسبت دادن تغییرات Y به تغییرات متغیر مستقل X است. ضریب تعیین معرف میزان تغییرپذیری در متغیر وابسته است که می توان به وسیله رگرسیون آن را توضیح داد؛ به عبارتی معیاری که می گوید یک متغیر چقدر خوب توانسته است متغیر دیگر را توضیح دهد. $r^2 = 0.75$ به این معنی است 0/75 از تغییرات Y به وسیله متغیر X قابل توضیح می باشد. (آذر و مؤمنی، 1385، 203).

در ادامه بررسی محتوای اطلاعاتی، ما کاندید اهای سنجش سود حسابداری که عبارتند از:

NI, NI+FCT, NI+SEC, NI+ AA, NI+FCT+SEC, NI+SEC+AA, NI+FCT+AA, CI

را به شکل زیر بررسی می نماییم. آنگاه بر اساس ضریب تعیین اصلاح شده و سطح معناداری متناظر مربوطترین آن ها مشخص خواهد شد. به جای نقطه چین هر بار یک متغیر اضافه می شود.

مدل (3) :

$$R_i = \alpha + \beta_1 [NI_t + \dots] + \beta_2 [NI_{t-1} + \dots] + \varepsilon_t$$

برای اجرای هر مرحله یک متغیر و عدد مربوط به دوره قبل مربوط به همان متغیر را به معادله اصلی اضافه می کنیم و آزمون تحلیل

⁹. Net Income

¹⁰. Comprehensive Income

¹¹. Wald Test

یافته های

معیار					سوم	پنجم
NI	0/21	0/278	-0/13	0/06	0/15	0/73
CI	0/202	0/301	0/164	/0444 0	/1399 0	0/793
FCT	0/001	0/014	0/022	/0014 0	0	0/017
SEC	0/013	0/07	0/001	0	/0007 0	0/058
AA	0/021	0/062	0/119	/0271 0	/0075 0	/032
Ri,t	0/194	2/684	1/802 -	-0/18	0/12	2/72

*منبع: پژوهشگر

میانگین سود جامع (CI) برابر با 0/2021 است که کمتر از میانگین سود خالص، که برابر با 0/21 است، می‌باشد. این تفاوت، نزدیک به تفاوت در ارزش‌های میانه است که به ترتیب 0/1399 و 0/15 می‌باشند. رقم سود جامع در 95 درصد برابر با 0/7934 است که کمی از عدد سود خالص در این مقطع بزرگتر است اما در مقاطع 5 درصد، 25 درصد و 75 درصد سود جامع کمتر از سود خالص است. این اعداد به این اشاره دارند که توزیع تجربی سود جامع دارای بخش پایانی بزرگتر و بخش‌های ابتدایی کوچکتری است.

5-2- نتیجه حاصل از آزمون فرضیه مربوط بودن سود جامع

فرضیه اصلی نخست این پژوهش بدین صورت است که "قدرت توضیح‌دهندگی سود جامع و سود خالص در تعیین بازده سهام تفاوت معناداری دارد". هدف فرضیه بررسی محتوای اطلاعاتی نسبی سود جامع (استاندارد 6) نسبت به سود خالص است. که از طریق مدل 1 و 2 آزمون می‌شود. نتایج حاصل از آزمون مدل‌ها در جدول‌های شماره 3 و 4 آمده است:

جدول 3- خلاصه نتایج حاصل از مدل سود خالص

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین اطلاع شده	انحراف معیار	Sig.
1	0/318	0/101	0/098	2/55688	/000 0

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

جدول 4- خلاصه نتایج حاصل از مدل سود جامع

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین اطلاع شده	انحراف معیار	Sig.
2	0/354	0/125	0/121	2/57349	/000 0

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

در جدول‌های شماره 3 و 4 نتایج آزمون دو مدل بالا، که به ترتیب مربوط به سود خالص و سود جامع (استاندارد 6) می‌باشند، نمایش داده شده است. بررسی نتایج دو مدل و مقایسه R² مدل‌ها نشان می‌دهد

که R^2 مدل سود جامع 0/125 است در حالی که R^2 مدل سود خالص 0/101 است در نتیجه ارتباط سود جامع با بازده سهام معنادارتر می باشد یعنی سود جامع نسبت به سود خالص قدرت توضیح دهنده بیشتری دارد. بنابراین فرضیه مبنی بر عدم تفاوت قدرت توضیح دهنده سود جامع و سود خالص در تعیین بازده سهام رد و فرضیه مقابل آن تأیید می شود.

3-5- نتیجه حاصل از آزمون فرضیه محتوای اطلاعاتی کاندیداهای جایگزین سود

جدول شماره 5 شامل ضریب رگرسیون‌های به دست آمده از اجرای تحلیل رگرسیون به شکل معادله (3) است. نباید از کم بودن ضریب تعیین اصلاح شده متعجب شد زیرا متغیر وابسته ما (بازده سالانه) بعد از کنترل عوامل ریسک محاسبه شده است و متأثر از عوامل زیادی است (کی ای جی¹²، 2007).

جدول 5 - آمار توصیفی مدل سود های جایگزین

	Alpha	Sig.	X_t	Sig.	X_{t-1}	Sig.	R^2	رتبه
NI	-0/379	0/014	3/44	0	-0/75	0/145	0/101	7
NI+FCT	-0/384	0/012	3/482	0	-0/75	0/141	0/111	3
NI+SEC	-0/365	0/018	3/2	0	-0/729	0/157	0/093	8
NI+AA	-0/309	0/036	3/455	0	-0/384	0/123	0/11	4
NI+FCT+SEC	-0/371	0/016	3/239	0	-0/73	0/152	0/109	5
NI+FCT+AA	-0/309	0/034	3/5	0	-0/395	0/11	0/128	1
NI+SEC+AA	-0/303	0/041	3/235	0	-1/538	0/125	0/105	6
CI	-0/372	0/01	2/814	0	0/331	0/834	0/125	2

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

در جدول شماره 5 از چپ به راست مقدار ثابت، ضرایب متغیرها و سطح معنی‌داری مربوط به آنها آمده است. و در پایان R^2 مدل ارائه شده است. در جدول شماره 5 سود خالص به اضافه تسعیر ارز و تعدیلات سنواتی (NI+FCT+AA) بیشترین ضریب تعیین (R^2) را برای نمونه مشترک با عدد 0/128 بدست می‌دهد. مربوط بودن محتوا این ضریب از سود خالص (NI) و سود جامع (CI) بیشتر است. دومین گزینه برتر سود جامع (بر اساس استاندارد 6) با ضریب تعیین (R^2) 0/125 است. سومین گزینه برتر هم سود خالص به اضافه سود و زیان تسعیر ارز (NI+FCT) با ضریب تعیین (R^2) 0/111 است. چهارمین گزینه برتر، سود خالص به اضافه تعدیلات سنواتی (NI+AA) با ضریب تعیین (R^2) 0/110 است. ضریب تعیین (R^2) مربوط به NI+SEC 0/098 می‌باشد و بدان معنی است که محتوای اطلاعاتی سود خالص به اضافه تغییر در مانده سود و زیان تحقق نیافته اوراق بهادار آماده برای فروش (NI+SEC) از سود

¹². Keiichi Kubota

خالص (NI) کمتر است. بنابراین فرضیه مبنی بر عدم تفاوت محتوای اطلاعاتی، کاندیداهای سنجش سود حسابداری رد و فرضیه مقابل آن تأیید می‌شود.

6- بحث و نتیجه‌گیری

محتوای اطلاعاتی صورت سود و زیان جامع و اقلام آن برای شرکت‌های در بورس اوراق بهادار تهر ان با استفاده از آزمون والد در سال‌های بعد از لازم‌الاجرا شدن استاندارد شماره 6 مورد بررسی قرار گرفته شد. یکی از هدف‌های نهایی گزارشگری مالی، ارائه ارقام سود معنادار و قابل اطمینان هم برای سرمایه‌گذاران، در جهت کمک به تصمیم‌های اقتصادی آن‌ها و هم برای مدیران، در جهت کمک به مقاصدکنترل داخلی آن‌ها، است. یافته‌ها حاکی از این است: ابتدا اینکه سود خالص به‌علاوه سود و زیان تسعیر ارز و تعدیلات سنواتی دارای بالاترین محتوای اطلاعاتی می‌باشد. دوم اینکه سود جامع دارای قدرت توضیح‌دهندگی بالاتری نسبت به سود خالص است. این‌گونه استنباط می‌شود که متغیر سود و زیان تسعیر ارز حاوی بار اطلاعاتی تغییرات نرخ ارز می‌باشد. به عبارتی این متغیر گزارشگر تغییرات نرخ ارز می‌باشد که بر روی دارایی‌ها، بدهی‌ها و مبادلات ارزی شرکت‌ها تأثیر می‌گذارد و سود و زیان این تأثیر را گزارش می‌نماید (کی‌چی‌کوباتا و همکاران، 2007). شاید علت چنین ارتباطی بین این متغیر و بازده سهام ناشی از مهم‌ترین ویژگی این متغیر، یعنی "عدم تحقق" یافته بودن آن و یا عدم آشنایی و عدم استفاده تصمیم‌گیرندگان از این متغیر، باشد (مشایخی، 1384). این نتایج با بررسی‌های انجام شده در سایر کشورها، از جمله ژاپن و کانادا و آمریکا، همخوانی دارد اما با نتایج تحقیقات در اتحادیه اروپا سازگاری ندارد. این مطلب را می‌توان این‌گونه توجیه کرد که از آنجا که سود جامع علاوه بر اطلاعات سود خالص اطلاعات بیشتری را گزارش می‌کند، این اطلاعات اضافی از طریق ترکیب با سایر منابع اطلاعاتی، با توجه به محیط مالی کشورها مختلف، منجر به افراز و طبقه‌بندی بهتر و باعث ارتباط بهتر با بازده سهام شده باشد و شاید هم نشود (دمسکی، 2003).

موضوع‌های مربوط به پتانسیل ارقام و اطلاعات حسابداری از جمله موضوع‌های مهمی است که نتایج و یافته‌های تحقیقات علمی درباره آن‌ها می‌تواند به تدوین و اصلاح استانداردهای حسابداری در کشورمان کمک نماید و بستر مناسبی برای تحقیقات آتی فراهم آورد. تحقیق حاضر که مشخصاً محتوای اطلاعاتی صورت سود و زیان جامع را، با در نظر گرفتن فزآینده بودن محتوای اطلاعاتی اقلام می‌پردازد، می‌تواند مقدمه‌ای برای تحقیقات بیشتر در این زمینه باشد. برخی از پیشنهادهایی را که می‌توان مد نظر قرار داد به شکل زیر ارائه می‌گردد:

به سازمان حسابرسی، به‌عنوان مرجع تدوین‌کننده استانداردهای حسابداری، توصیه می‌شود که در مورد اضافه شدن اقلام جدید، که در سایر کشورها در صورت سود و زیان جامع ارائه می‌شود، بررسی‌های لازم را انجام دهد. همچنین استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی در تصمیم‌های خود توجه بیشتری به این صورت مالی، از نظر محتوای

اطلاعاتی، داشته باشند.

برای پژوهش‌های آتی پیشنهادهایی به شرح زیر مطرح می‌شود:

- بررسی قدرت پیش‌بینی سود و زیان جامع در مورد بازده سهام
- بررسی فزاینده بودن محتوای اطلاعاتی سود و زیان جامع در سطح صنایع مختلف.
- بررسی جزئی‌تر محتوای اطلاعاتی سود و زیان تسعیر ارز و سود و زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری‌ها با در نظر گرفتن میزان وابستگی خارجی و نسبت اوراق بهادار به حقوق صاحبان سهام
- بررسی اقلام از نظر محتوای اطلاعاتی بالقوه آنها برای گزارش در صورت سود و زیان جامع در سال‌های آتی.

منابع

- آذر، عادل و منصور مؤمنی، (1383)، آمار و کاربرد آن در مدیریت تهران، انتشارات سمت
- آقایی، محمد علی و ملیحه مرادی، (1390)، ارائه الگوی برای بهینه‌سازی طبقه بندی اطلاعات دارایی های ثابت در ترازنامه شرکت‌های صنایع غذا یی بورس اوراق بهادار تهران ، پژوهش های مدیریت در ایران - مدرس علوم انسانی، دوره 15، شماره 3، پاییز 1390.
- دستگیر، محسن و رامین خدابنده ، (1382)، بررسی ارتباط بین محتوای اطلاعاتی اجزای اصلی صورت گردش وجه نقد با بازده ، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی سال دهم، شماره 31.
- ریاحی بلکویی، احمد، (1381)، تئوری‌های حسابداری، ترجمه علی پارسائیان، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- سعیدی ولاشانی، علی، (1384)، برتری سود و زیان جامع نسبت به سود و زیان خالص برای ارزیابی عملکرد شرکت ، رساله دکتری دانشگاه تهران.
- عرب مازار یزدی ، محمد ، (1374)، محتوای فز آینده اطلاعاتی جریان‌ات نقدی و تعهدی، رساله دکتری دانشگاه تهران.
- عرب مازار یزدی، محمد و کاترین رادمهر، (1382)، بررسی اهمیت و ضرورت گزارش سود و زیان جامع در بورس اوراق بهادار تهران ، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی سال دهم شماره 31.
- مجتهد زاده، ویدا و مرضیه مؤمنی، (1382)، تأثیر ارائه صورت سود و زیان جامع بر تصمیم‌گیری استفاده صورت های مالی دیدگاه استفاده کنندگان از صورتهای مالی ، بررسی های حسابداری و حسابرسی سال دهم شماره 31.
- مؤمنی، منصور و فعال قیومی ، (1389)، تحلیل های آماری با استفاده از SPSS، تهران.
- یاوری، محمد مهدی، (1375)، توانایی سودهای عملیاتی، خالص و جامع در توضیح بازده سهام ، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت مدرس.

Biddle, G. and Choi and J. H.(2006), "Is Comprehensive Income Useful?", Journal of Contemporary Accounting & Economics, 2(1), PP. 1-32.

Steven F. Cahan and Stephen M. Courtenay and Paul L. Gronewoller and David R. Upton(2000), "Value Relevance of Mandated Comprehensive Income Disclosures", Journal of Business Finance & Accounting, 27(9), 1

Mihir A. Desai and C. Fritz Foley and James R. Hines Jr.(2007), "Capital Structure with Risky Foreign Investment", Working paper, University of Michigan and NBER.

Bruce Dehning and Paulette A. Ratliff(2004), "Comprehensive Income: Evidence on the Effectiveness of FAS 130", The Journal of American Academy of Business, Cambridge.

Kiridaran Kanagaretnam and Robert Mathieu and Mohamed Shehata(2009), "Usefulness of comprehensive income reporting in Canada", J. Account. Public Policy 28 ,PP. 349-365.

Stephen W. Lin and Olivier J. and Ramond Jean-François Casta(2007), "Value Relevance of Comprehensive Income and Its Components", Working paper Universiteit of Amsterdam.

Keiichi Kubota and Kazuyuki Suda and Hitoshi Takehara(2007), "Information Content of Net Income and Other Comprehensive Income", Asian Academic Accounting Association Meeting.

Beresford D.R. and L.T. Johnson and C. L. Reither(1996), "Is a Second Income Statement Needed?" , Journal of Accountancy, (April), PP. 69-72.

Biddle G. C. and J. Choi(2003), "Is Comprehensive Income useful?", Working paper under Review, Hong Kong university of Science & Technology, Hong Kong.

Choi Jong-hag and Somnath Das(2003), "The Predictive Ability of Comprehensive Income Disclosures Under SFAS No.130", Working Paper, Hong Kong University of Science and Technology.

Hirst D. E. and P. E. Hopkins and J. M. Wahlen(2004), "Fair values, Comprehensive Income Reporting, and Bank Analysts' Risk and Valuation Judgments", The Accounting Review, 79(April), PP. 455-475.

Kanagaretnam Kiridaran, Robert Mathieu and Mohamed Shshata,(2004), "Usefulness of Comprehensive Income Reporting in Canada", Working Paper, McMaster University.

Louis, Henock(2003), "The Value Relevance of the Foreign Translation Adjustment", Working Paper, The Pennsylvania State University.

Maines, L. A. and L. S. Mcdaniel(2000), "Effects of Comprehensive Income Characteristics on Nonprofessional Investors' Judgments: The Role of Financial Statement Presentation Format", Accounting Review, 75(April), PP. 179-207.